

NORMA V PREVODU POLJSKEGA SLENGA V SLOVENŠČINO?

Kamil Szafraniec
Indiana University, ZDA

UDK 81'255.4=162.1=163.6
UDK 811.162.1'276:811.163.6'271

Prispevek obravnava slovenski prevod poljskega romana Dorote Maslowske *Poljsko-ruska vojna pod belo-rdečo zastavo*. Avtor se osredotoči na težave s prevodom slengovske govornice ter predstavi tehnike, ki jih je v svojem prevodu uporabila prevajalka. Na koncu se loti vprašanja prevodoslovne norme v primeru slenga in izpostavi ustvarjalno vlogo prevajalca.

poljska književnost, slovensko prevodoslovje, govornica mladih, prevodoslovna norma, sleng

The aim of this article is to discuss the Slovene translation of the Polish novel *Poljsko-ruska vojna pod belo rdečo zastavo* written by Dorota Maslowska. The author focuses on the problem of the translation of slang and he will examine the techniques that have been used in the Slovene translation. The question of translation norm will be analyzed in the end of the paper along with the creative role of the translator.

Polish literature, Slovene translation studies, speech of youngsters, translation norm, slang

Namen tega prispevka je analiza jezikovne stilizacije v knjigi Dorote Maslowske *Poljsko-ruska vojna pod belo-rdečo zastavo*. Knjigo je leta 2011 prevedla uveljavljena prevajalka poljske in češke literature Tatjana Jamnik. Gre za literarni prvenec Maslowske, ki je izšel leta 2002. Avtorica romana je bila takrat stara 19 let in se je pripravljala za končne izpite na srednji šoli. *Vojna* je monolog glavnega junaka, Silnega, mladega in izgubljenega v sodobni realnosti prebivalca majhnega mesteca nekje na Poljskem. Življenje Silnega in njegovih prijateljev se ne razlikuje od življenja drugih izgubljenih kapitalističnih generacij drugje po svetu. Cele dneve prebijajo na klopci pred blokom, kjer se drogirajo in pijejo alkohol, dokler ne padejo v nezavest. Njihove izjave so obarvane z nacionalistično in ksenofobično agresijo, za katero se skriva strah. Maslowska razgalja poljsko realnost, razkrinkava netoleranco, zaostalost in nezmožnost prilagoditve na novo življenje. Jezik, ki ga uporabljajo junaki Maslowske, je zaščitni znak avtorice.

Jezikovne stilizacije pogosto nastopajo v vlogi predmeta prevodoslovne analize, čeprav ne zasledimo veliko razprav, ki bi obravnavale prevajalske posege, še posebej razprav, ki bi analizirale poljsko-slovenske prevode. Pogovorni jezik je v knjigi Maslowske pomemben del stilizacije, ki ima več vlog. Knjiga je ob izidu leta 2002

razburkala poljsko literarno kritiko. Odziv je bil ali popolnoma pozitiven ali pa skrajno negativen. Negativne reakcije so bile predvsem povezane z vsebinsko in jezikovno plastjo romana. Maslowska razkriva v svojem romanu poljski nacionalizem, ksenofobijo in izobčenje mladih. Ne izogiba se tabujev, kot so seks, jemanje drog in nasilje. Travmatizacija mlade generacije vodi v demoralizacijo in občutek pomanjkanja jasno določenega življenjskega cilja, zato je jezik v romanu orodje za graditev identitete in oznaka družbene pripadnosti. Glavni junaki uporabljajo različico pogovornega jezika, ki je občutno drugačna od standardne poljščine in je zaznamovana s številnimi kletvicami, vulgarizmi in psovki. Ta jezik je hkrati prepleten s knjižnim jezikom, kar je značilnost posebnega, avtorskega jezika, ki je značilen za Maslowsko. Prav ta poskus ponazarjanja različnih slogov, mešanja diskurzov je bil predmet razprav literarnih kritikov. Nekateri so označili knjigo za izjemen dosežek jezikovne imitacije in pohvalili avtorčin izvrsten posluš za jezik, drugi pa so bili mnenja, da je roman vsebinsko prazen, njegov namen pa povezan le z željo po šokiranju z neskončnimi vulgarnimi izrazi. Jezik romana je nedvomno zanimiv pojav, ki mu je morala prevajalka v slovenščino nameniti posebno pozornost. Problematičen je bil tudi prevod vsebinskih plasti romana, saj v knjigi zasledimo številne medbesedilne navezave, ki so za povprečnega slovenskega bralca nerazumljive. V tem prispevku bom predstavil le izbrane primere, ki se navezujejo na prevajanje jezikovne stilizacije. Lotil se bom analize prevajalske strategije pri prevajanju nekaterih pogovorno zaznamovanih enot.

Zaznamovanost jezika se pri Maslowski izraža z uporabo vulgarizmov, slengovskih izrazov in različnih angleških izposojenk. Avtorica prevoda, Tatjana Jamnik, je skušala približati slengovske izraze slovenskemu bralcu s pomočjo slenga mladostnikov. Težave s prevodom slenga ne izvirajo le iz besedilne ravni, temveč tudi iz različnih družbenih vlog, ki jih odigrava sleng. Velemir Gjurin (1974) v svojem prispevku *Interesne govorice sleng, žargon, argo* ločuje tri naslovne pojme. Navaja, da je sleng »neformalna varianta občevalnega jezika, ki jo označuje poseben slovar, sestojč bodisi iz novih izrazov ali pa iz starih z novim ali drugače zaobrnjenim pomenom«. Dodaja, da »je za to zvrst značilna ekspresivnost – afektacija«. Nato navaja različne besedotvorne pojave, s pomočjo katerih tvorimo sleng. Loči še žargon, to je »strokoven slovar, ki ga uporablja strokovna skupina«, in argo, ki je značilen »za kriminalce in ljudi iz podzemlja oz. družbenega dna« (prav tam). Podobno definira sleng tudi Jože Toporišič (2008: 209), ki meni, da gre za socialno podzvrst slovenščine. Toporišič piše o slengu kot o »modifikaciji praktično-sporazumevalnega jezika v smeri k igrivosti«.

Hejwowski (2006: 109) meni, da se tehnike, ki jih prevajalci uporabljajo za prevajanje slenga, načeloma ne razlikujejo od tehnik, ki se uporabljajo pri prevajanju frazemskih enot. Svojo teorijo argumentira s tem, da so slengovski elementi pogosto tvorjeni po istem principu metaforičnosti in jezikovne konvencionalizacije pomena kot frazemi. Hejwowski ločuje nekaj prevajalskih tehnik za prevajanje frazemov, med katere spada **uporaba stalnega ekvivalenta**, ki ga Hejwowski imenuje naravni. S tem je mišljena situacija, ko v izvornem besedilu nastopa jezikovna enota, ki ima skoraj enako obliko v izhodiščnem jeziku. V frazeologiji so to najpogosteje enote, ki imajo

skupno izhodiščno točko, na primer Biblijo ali antiko. V primeru vulgarizmov lahko govorimo o skupnem slovanskem izvoru nekaterih kletvic ali pa o internacionalizaciji jezika, kar lahko opazimo pri angleških izposojenkah. Usklajenost ekvivalenta mora biti prenesena na temelju pomena in oblike. Druga tehnika, ki jo v svoji knjigi navaja Hejwowski, je **uporaba funkcijskega ekvivalenta**. Gre za primer, ko se v ciljnem besedilu pojavlja frazem, ki je po obliki popolnoma drugačen od izvornega, ampak ima enak pomen. Najbolj pomembna je stilistična funkcija, tj. ohranjanje v besedilu idiomatične oblike. V primeru kletvic gre za uporabo kletvice z enako funkcijo, ki jo ima kletvica v izhodiščnem besedilu, ampak z drugačno obliko. Tretji poseg ni pogosto zastopan, ker se po navadi smatra kot napaka. Gre za **dobesedni (sintagmatični) prevod**, torej prevod, ki ne upošteva metaforičnosti fraze. Ker psovke temeljijo na jezikovnem tabuju, o njihovem vulgarnem pomenu pogosto odloča dogovor. Četrta tehnika je **opustitev frazema** in nadomeščanje z enoto, ki ni frazeološko zaznamovana. Pri vulgarizmih gre za nevtralizacijo vulgarizma ali celo uporabo pomanjševalne oblike.

V analiziranem gradivu sem naletel na situacijo, ki je Hejwowski ne navaja: prevajalec uporablja enoto, ki ni pomenska ustreznica izhodiščne oblike.

Primeri stalnih ekvivalentov

V skladu s predlogom Hejwowskega v prvo skupino spadajo enote, ki so popolne ustreznice poljskih enot. Gre za usklajenost na pomenski in formalni ravni. V tej skupini ni veliko primerov, večina so internacionalizmi, ki izvirajo iz angleščine. Med navedene primere spadajo predvsem poimenovanja mamil. Ta skupina se mi ne zdi zelo zanimiva v primerjavi z drugimi, zato bom navedel le nekaj primerov.

Nekateri ekvivalenti niso popolnoma enaki poljskim, ampak še vedno izvirajo iz iste besede, npr. poljski *dragi*, ki izvira iz angleške besede *drugs*. V poljščini je beseda zapisana fonetično in se sklanja po poljskem vzorcu. V slovenščini pa imamo opravka z zanimivim pojavom. Oblika *dragsi* je nastala na podlagi množinske oblike, ki ji je bila dodana slovenska končnica.

Jakieś nieznane nikomu **dragi**. (Masłowska 2003: 6)

Eni nobenmu neznani **dragsi**. (Masłowska 2011: 6)

Med stalne ekvivalente spadajo tudi naslednji primeri: uporaba besede *spid* (angleška slengovska beseda *speed*, ki označuje metamfetamin):

Kiedy będziesz czysta od tych lewych fajek, od tych lewych **spidów**, co pijesz w drinkach. (Masłowska 2003: 7)

Šele k boš čista od teh levih čikov, od teh levih **spidov**, k jih piješ v drinkih. (Masłowska 2011: 7)

V naslednjem primeru lahko opazujemo uporabo izpeljanke iz besede *spid*, *naspidiran*, kar pomeni biti pod vplivom amfetamina:

Jest **naspidowana**, jest upalona. (Masłowska 2003: 11)

Naspidirana je, zadeta. (Masłowska 2011: 11)

Med druge izposojenke iz angleščine lahko sodi beseda *immoral*, ki pomeni 'nemoralen'. V slovenskem prevodu ta beseda nastopa v nespremenjeni obliki.

Że r3zne rzeczy się działy w jej życiu natury **immoral**. (Masłowska 2003: 173)
A se je v njenem lajfu dogajal velik **immoral** reči. (Masłowska 2011: 185)

Primeri funkcijske ekvivalence

Funkcijska ekvivalenca je nedvomno najbolj pogosta prevajalska tehnika pri prevajanju slengovskega besedišča. Namen te tehnike je predvsem ohranitev vloge, določene v besedilu, ob hkratni ohranitvi pomena.

Beseda *sorka* izvira iz angleške besede *sorry* in je prilagojena poljščini tako na pravopisni kot tudi na morfološki ravni. Beseda je dobila pomanjševalno obrazilo *-ka*. Čeprav ima obrazilo *-ka* tudi v slovenščini pomanjševalni pomen, se je prevajalka odločila za uporabo drugega obrazila, *-či*.

Jak cię obrażem wtedy, no to **sorka**. (Masłowska 2003: 186)
Ej, ĉe sm te użalu takrat, **sorči**. (Masłowska 2011: 200)

Iz angleščine izvirajo tudi številni drugi primeri ųargonske govornice, npr. beseda *pakman*, ki verjetno izvira iz raĉunalniške igre. *Pakman* pomeni lakoto, povezano z jemanjem mamil, kar je aluzija na poųrešnost ųogice iz raĉunalniške igre.

Ale Silny, ja mam **pakmana**, jak mi nie postawisz czegoś do ųarcia, to ja umrę śmiercią głodową. (Masłowska 2003: 117)
Ampak Silni, jsm mam **manĉis**, ĉe me nauš ĉastu pa mi kupu kej za ųret, bom umrla od lakote. (Masłowska 2011: 126)

Avtorica prevoda je uporabila angleški sleng in je besedo *pakman* nadomestila z *manĉis*, kar je znamka ameriško-kanadskih ĉokoladic (zapisano kot *Munchies*).

V besedilu romana lahko najdemo še veĉ primerov rabe angleščine. Slengovska imena za amfetamin so v poljšĉini najpogosteje izpeljanke iz besede *amfetamin*, npr. *feta* ali *amfa*. Zaradi odsotnosti teh ekvivalentov v slovenščini je prevajalka ponovno uporabila angleško besedo *spid*. Posebej zanimivo je dejstvo, da se je v enem primeru pojavil ekvivalent *meta*, ki ga pozna tudi poljšĉina.

Że na osiedlu są o tobie plotki, że bierzesz **amfę**, **kwias**, zadajesz się z nie tymi, co trzeba. (Masłowska 2003: 42)
Da se v naselju o teb govori, da jemlješ **spid**, **trip**, se ne peĉaš s tapravimi. (Masłowska 2011: 44)

Choĉby szukać **fety** za pól darmo. (Masłowska 2003: 53)
Bo pršla iskat **spid** napol zastonj. (Masłowska 2011: 56)

Zalegalizował hodowlę **amfy** u niej na chacie. (Masłowska 2003: 24)
Legaliziru gojenje **mete** pr niej doma. (Masłowska 2011: 25)

V prvem primeru lahko zasledimo rabo angleškega slenga. Besedo *kwias*, ki dobesedno pomeni *kis* in oznaĉuje LSD, je v prevodu nadomestila angleška beseda *trip*.

Pogovorna beseda *kasa* 'denar' je bila prevedena z angleškim *keš* (ang. *cash*), ki je pogosta beseda v mladostniškem slovenskem slengu.

Taką ma pracę, za co dostaje całkiem dobrą **kasę** i kupuje sobie za to wszystkie te szmaty, wszystkie te ruskie fajki. (Masłowska 2003: 11)

Da je to njena služba, za kar dobiva cist uredu **keš** in si z njim kupuje vse te cote, vse te ruske čike. (Masłowska 2011: 11–12)

V analiziranem prevodu sem zasledil tudi uporabo nemščine. Odmerek droge v obliki podolgate črte se v poljščini imenuje *kreska* ('črta') ali *ścieżka*, *ścieżynka*, *ściecha* – prva beseda pomeni 'steza', druga je pomanjševalnica, tretja pa je avgmentativna oblika te besede. Prevajalka je uporabila besedo *lajna*, ki izvira iz nemščine (*die Leine*) in pomeni 'vrv'.

Robi **ścieżynkę** od okna. (Masłowska 2003: 18)

Mi nardi **lajncu** pr oknu. (Masłowska 2011: 19)

Ja mówię, że moja matka to jest taka matka, która lubi sobie czasem przygrzać, **ścieżkę** do noska do pracy czy na wieczór. (Masłowska 2003: 40)

Jst rečem, da je moja matka taka matka, k se ga včasih rada mal zadene, **lajno** v nos, za v službo al pa zvečer. (Masłowska 2011: 41)

Memłając palcami w ptasich mleczkach, by sobie nasypać jakąś małą przyjemną **ściechę** na pocieszenie. (Masłowska 2003: 75)

Pa šarm s prsti po ptičjih mlekih, da bi si nasul kšno mejhno fletno **lajno** za boljšo voljo. (Masłowska 2011: 79)

Ista tehnika je bila uporabljena pri izpeljankah iz besede *pivo*. *Bronks*, *browiec*, *bro* so slengovski izrazi, ki izvirajo iz besede *brewar* ('pivovarna'). V slovenskem prevodu lahko v enem primeru zasledimo pomanjševalnico – *pivce*, v ostalih primerih pa besedo *pir* (nem. *das Bier*) in pomanjševalnico *pirček*:

Kacper kupuje dla siebie małą kole, dla tej niby Ali małą wodę mineralną, a dla mnie **bro**. (Masłowska 2003: 121)

Kacper si kup tamalo kokakolo, za to kao Alo tamalo radensko, zame pa eno **pivce**. (Masłowska 2011: 129)

A jednak noga mi cała chodzi tak, iż na stoliku chłupocze **bronks** w pokalach. (Masłowska 2003: 115)

Pa vendar mi cela noga tko dela, da na mizci **pir** v čašah klokota. (Masłowska 2011: 124)

Ja siedzę i steruję dżojstikiem, popijam **browcem**. (Masłowska 2003: 194)

Jst pa sedim pa krmilm z dżojstikom, pijem **pirček**. (Masłowska 2011: 208)

Germanizem *bruder* zasledimo tudi v prevodu besede *bracki*, ki pomeni brat.

Twój **bracki** z podręcznym kompletem przypraw. (Masłowska 2003: 42)

Tvoj **bruder** s priročnim kompletem začimb. (Masłowska 2011: 44)

Prevod z uporabo nevtralnega ekvivalenta

V nadaljevanju so zbrani primeri, ko se je prevajalka odločila za nevtralizacijo slengovske besede. Besedi *konspira* in *konsterna* sta nastali s krajšanjem izhodiščnih oblik (*konsternacija* in *konspiracija*). Zanimivo je, da je prevajalka uporabila navadni slovenski besedi *zarotništvo* in *zadrega*.

Nie rozumiesz, Andrzej? - mówi szepcząc, pełna **konspira**. (Masłowska 2003: 145)

A ne razumeš, Andrzej? govori šepetaje, polna **zarotništva**. (Masłowska 2011: 176)

Toteż ze strony kasjerki **konsterna**. (Masłowska 2003: 154)

Zatorej s strani blagajničarke **zadrega**. (Masłowska 2011: 165)

V prevodu lahko najdemo internacionalni besedi *degenerat* in tudi obliko *degeneriranec*.

Jesteś zwykłym **zbokiem**. (Masłowska 2003: 27)

Ti si navaden **degenerat**. (Masłowska 2011: 28)

Za tego ortopederaście i innych **zboków**. (Masłowska 2003: 16)

Zarad tega ortopederaista in drugih **degenerirancev**. (Masłowska 2011: 17)

V naslednjem primeru lahko opazimo, da je prevajalka uporabila skrajšano obliko besede *degeneriranec* – *degen*. S to besedo je prevedla poljsko enoto *zwyrol*, ki izvira iz besede *zwyrodnialec*. Obrazilo *-ol* ima v poljščini slabšalno konotacijo.

Silny, kogoś ty tak urządził, **zwyrolu**, psa swego chyba - mówi. (Masłowska 2003: 96)

Silni, koga si pa ti tko spedeni, ti **degen**, najbrž svojga psa, reče. (Masłowska 2011: 103)

Primeri sintagmatičnih ekvivalentov

Sintagmatični ekvivalenti spadajo v zanimivo skupino s po navadi dobessedno prevedenimi neologizmi in frazami s prenesenim pomenom. V analiziranem gradivu sem odkril le en primer, in sicer *urwany film*, kar v poljščini pomeni 'stanje po zaužitju alkohola ali mamil'. V slovenščini obstaja besedna zveza *strgan film* z rahlo drugačnim pomenom 'izgubil je presojo, rdečo nit, razsodnost, podivjal' (glej *film se je strgal komu*; Keber 2011).

Jest to gorzej, bardziej niż, przepraszam za słowo, **urwany film**. (Masłowska 2003: 19)

To je hujš, še bl kukr, se opravičujem za to besedo, **strgan film**. (Masłowska 2011: 20)

Nevtralizacija slengovskih elementov

V tej skupini zasledimo ekvivalente, ki niso bili prevedeni s pomočjo slengovskih izrazov. Primere lahko razdelimo v dve skupini, v prvo spadajo ekvivalenti, ki so podobni izhodiščnim (pogosto gre za internacionalizme), v drugi pa je bil internacionalizem preveden s slovensko besedo.

Beseda *perwercha* je nastala s pomočjo krajšanja izvorne oblike in fonetične alternacije. Obrazilo *-ch* je pogosto povezano z avgmentativnimi oblikami (npr.

wiocha, ciacho itn.; Grzegorzczkova 1999: 429). V slovenščini je avtorica uporabila besedo *perverzija*, ki je stilistično nevtralna.

Jednym słowem kazirodca **perwercha** zaczyńiona we wzajemnym łonie rodzinnym na rodzinnym tapczanie. (Masłowska 2003: 174)

Z eno besedo, incestna **perverzija**, storjena v domačem krogu na domačem kavču. (Masłowska 2011: 186)

Po istem principu je bila oblikovana beseda *malwercha*, ki je v slovenščino prevedena z nevtralnno *malverzacija*.

By za duzo nie przepowiadała komendantowi pójścia do piekła za **malwerchy**. (Masłowska 2003: 180)

Da ne bi komandirju preveč napovedvala, da bo šel v pekel zarad **malverzacij**. (Masłowska 2011: 192–193)

Radę Miasta nie stać na jakieś grubsze **malwerchy**. (Masłowska 2003: 89)

Mestn svet ne more špogat kšnih večjih **malverzacij**. (Masłowska 2011: 94)

V gradivu lahko zasledimo še več podobnih primerov, npr. *taksa: taksówka*, slo. *taksi*, *klimaks: klimakterium*, slo. *klimakterij*, *konsekwa: konsekwencja*, slo. *konsekvenca* in *anabol: anabolik*, slo. *anabolik*. V prevodu zasledimo le nevtralne oblike.

Idziemy do dworca, choć byśmy mogli wziąć **taksę**. (Masłowska 2003: 33)

Grewa do żeleźniške, pa čeprov bi lohk vzela **taksija**. (Masłowska 2011: 34)

Jej śmiechu niby sypiącej się kobiety na **klimaksie**. (Masłowska 2003: 45)

Njenega smeha kt pr ženski, k se sesuva v **klimakteriju**. (Masłowska 2011: 47)

I ona to poniesie. Wszystkie za to **konsekwy**. (Masłowska 2003: 44)

In ona bo to plaćala. Za vse **konsekwence**. (Masłowska 2011: 47)

Wobec najgorszych przeciwników prosto z **anabolu**, prosto z koksu. (Masłowska 2003: 30)

Prot najhujšim nasprotnikom direkt z **anabolikow**, direkt s koksa. (Masłowska 2011: 31)

Marlborasy je pogovorno poimenovanje cigaret znamke Marlboro. Neologizem je tvorjen s pomočjo obrazila *-asy* (primeri drugih oblik z istim obrazilom: *majtasy*, *portasy*), ki daje pogovorni prizvok. V slovenskem prevodu je ekvivalent nevtralen.

Kupiłam ci **marlborasy**, mentole, pomyślałam, że się ucieszysz. (Masłowska 2003: 190)

Kupila sm ti **marlboro**, mentolove, sm si rekla, da boš vesel. (Masłowska 2011: 204)

Sklep

Analiza slengovskega besedišča v prevodu romana Masłowske je pokazala, da je v tem primeru skoraj nemogoče govoriti o prevodoslovni normi. Na podlagi gradiva in v prevodu uporabljenih tehnik lahko govorimo le o tendencah v prevodoslovni praksi, ne pa o temeljnih načelih. Jezik romana Masłowske je dinamičen in poln različnih kulturnih kontekstov, ki že v izhodišču povzročajo težave pri prevajanju. Zdi se, da je

vsak odstavek prevoda zahteval drugačno tehniko, ki je bila odvisna od različnih dejavnikov. To dejstvo potrjujejo visoka zastopanost funkcijskih prevodov in relativno nizka pogostost ustaljenih ekvivalentov.

Literatura

- GJURIN, Velemir, 1974: Interesne govornice sleng, žargon, argo. *Slavistična revija* 22/1. 65–81.
- HEJWOWSKI, Krzysztof, 2006/2007: *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Warszawa: PWN.
- MASŁOWSKA, Dorota, 2003: *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną*. Warszawa: Lampa i Iskra Boża.
- MASŁOWSKA, Dorota, 2011: *Poljsko-ruska wojna pod belo-rdečo zastavo*. Ljubljana: Modrijan.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2008: *Stilnost in zvrstnost*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.